



Деякі особливості дисциплінарної відповідальності суддів

А.В. Шевченко,
здобувач кафедри правосуддя
юридичного факультету
Київського національного
університету
імені Тараса Шевченка

S u m m a r y

The article examines the procedure of bringing judges to disciplinary liability, comprises analysis of both national law and use of international standards in this sphere and also status of bodies exercising disciplinary proceedings against judges, assessed categories of disciplinary measures applied to judges for violating the judicial oath

Наявність особливих повноважень у суддів, необхідність забезпечувати довіру до правосуддя з боку суспільства зумовлюють потребу виважено підходити до вирішення питань щодо їх дисциплінарної відповідальності з огляду на необхідність збереження незалежності судової системи від протиправного тиску. У цьому сенсі доцільно розглянути відповідні положення міжнародних документів, що стосуються статусу суддів, порівнюючи їх з особливостями регламентації інституту дисциплінарної відповідальності суддів у нашій країні.

До питань правового регулювання дисциплінарної відповідальності суддів в Україні зверталися деякі дослідники, зокрема Л.Є. Виноградова, О.С. Захарова, С.В. Подкопаєв, А.О. Селіванов та ін.¹ Проте відповідному міжнародному досвіду у цій сфері потрібно приділити особливу увагу.

Дисциплінарній відповідальності суддів присвячено низку міжнародних документів: загальносвітового рівня (Основні принципи незалежності судових органів, схвалені резолюціями 40/32 та 40/146 Генеральної Асамблеї ООН від 29 листопада та 13 грудня 1985 р.; Монреальська універсальна декларація про незалежність правосуддя 1983 р.; Бангалорські принципи поведінки суддів, схвалені Резолюцією 2006/23 Економічної та Соціальної Ради ООН від 27 липня 2006 р.); регіонального (європейського) рівня (Рекомендація CM/Rec (2010) 12 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам щодо суддів: незалежність, ефективність та обов'язки від 17 листопада 2010 р.; Європейська хартія про закон «Про статус суддів» 1998 р. тощо та на рівні представників суддівської професії (Загальна (Універсальна) хартія судді, ухвалена 17 листопада 1999 р. Центральною Радою Міжнародної асоціації суддів в Тайпеї (Тайвань); Висновки першої експертної комісії Міжнародної асоціації суддів, висновки Консультативної ради європейських суддів для Комітету міністрів Ради Європи № 1 (2001) про стандарти незалежності судових органів та незмінюваність суддів, № 3 (2002) від

¹ Див. напр.: Виноградова Л.Є. Дисциплінарне провадження щодо судді // Актуальні проблеми держави і права. Зб. наук. пр. — О., 2003. — № 19. — С. 289—294; Захарова О.С. Теоретичні та практичні питання щодо дисциплінарної відповідальності суддів // Вісник Академії адвокатури України. — 2009. — № 1. — С. 21—25; Подкопаєв С.В. Дисциплінарна відповідальність суддів: сутність, механізм реалізації. — Х., 2003. — 192 с.; Селіванов А.О. Вдосконалення механізму дисциплінарної відповідальності суддів та його науково-практичне осмислення // Вісник Верховного Суду України. — 2005. — № 4 — С.44—47.

19 листопада 2002 р. про принципи й правила, що регулюють професійну поведінку суддів, зокрема, етичні норми, несумісну з посадою поведінку та неупередженість (далі — Висновок № 3 (2002)); Європейський статут судді, прийнятий Європейською асоціацією суддів у 1993 р.; Резолюція Європейської асоціації суддів стосовно ситуації в Україні в сфері дисциплінарної відповідальності суддів від 27 вересня 2007 р. тощо.

У кожній країні закон або основоположна хартія, що застосовується до суддів, повинні визначати якомога більш конкретно ті порушення, які можуть викликати дисциплінарне провадження, а також процедури, що застосовуються в цих випадках

При цьому звертається увага національних правових систем на такі ключові моменти.

По-перше, необхідність чіткого визначення підстав для притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності. Так, у п. 5.1 Європейської хартії про закон «Про статус суддів» записано, що суддя підлягає відповідальності у випадку невиконання одного зі своїх обов'язків, чітко визначених законом. У підпункті і) п. 77 Висновку № 3 (2002) закріплено, що у кожній країні закон або основоположна хартія, що застосовується до суддів, повинні визначати якомога більш конкретно ті порушення, які можуть викликати дисциплінарне провадження, а також процедури, що застосовуються в цих випадках. Більше того, на цю обставину прямо звернено увагу у п. 4 Резолюції Європейської асоціації суддів стосовно ситуації в Україні в сфері дисциплінарної відповідальності суддів.

У цілому вітчизняний законодавець сприйняв такий підхід і спробував конкретизувати підстави. Так, у ч. 1 ст. 83 Закону від 7 липня 2010 р. № 2453-VI «Про судоустрій і статус суддів» (далі — Закон № 2453-VI) визначено, що суддю може бути притягнуто до дисциплінарної відповідальності у порядку дисциплінарного провадження з таких підстав: 1) істотні порушення норм процесуального права при здійсненні правосуддя, пов'язані, зокрема, з відмовою у доступі особи до правосуддя з підстав, не передбачених законом, порушення вимог щодо розподілу та реєстрації справ у суді, правил підсудності чи підвідомчості, необґрунтоване вжиття заходів забезпечення позову; 2) невжиття суддею заходів щодо розгляду заяви, скарги чи справи протягом строку, встановленого законом; 3) порушення вимог щодо неупередженого розгляду справи, зокрема порушення правил щодо відводу (самовідводу); 4) систематичне або грубе одноразове порушення правил суддівської етики, що підриває авторитет

правосуддя; 5) розголошення таємниці, що охороняється законом, в тому числі таємниці нарадчої кімнати або таємниці, яка стала відомою судді під час розгляду справи у закритому судовому засіданні; 6) неподання або несвоєчасне подання для оприлюднення декларації про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру за минулий рік за формою і в порядку, що встановлені Законом «Про засади запобігання і протидії корупції», зазначення в ній завідомо неправдивих відомостей.

Водночас редакція цієї статті Закону № 2453-VI викликає запитання: а чи може суддя бути притягнутий до відповідальності за порушення розпорядку роботи суду, наприклад, за систематичні запізнення на роботу або прогул, і чи повинні в такому випадку використовуватися норми трудового законодавства, враховуючи, що відповідних посилань на це у законі немає?

З цього приводу слід зазначити, що трудове законодавство України розрізняє два види дисциплінарної відповідальності: загальну і спеціальну. Вони відрізняються за: джерелами регулювання, видами дисциплінарних стягнень та колом осіб, на яких поширюється той чи інший вид дисциплінарної відповідальності. Найпоширенішим критерієм поділу дисциплінарної відповідальності на види є джерело регулювання дисципліни праці.

Загальна дисциплінарна відповідальність врегульована нормами Кодексу законів про працю (далі — КЗпП) та правилами внутрішнього трудового розпорядку. Дія цих актів поширюється на всіх працівників за умови, що на них не поширюється дія норм, які передбачають спеціальну дисциплінарну відповідальність.

Наприклад, за появу на роботі в нетверезому стані працівник несе загальну дисциплінарну відповідальність на підставі п. 7 ст. 40 КЗпП. Якщо ж на роботу в нетверезому стані з'явився суддя (працівник, який має нести дисциплінарну відповідальність на підставі спеціальних норм), а в Законі № 2453-VI не міститься норми, на підставі якої його можна притягти до дисциплінарної відповідальності за ці дії, це не означає, що такі дії не тягнуть дисциплінарної відповідальності.

Так, відповідно до ч. 2 ст. 147 КЗпП законодавством, статутами і положеннями про дисципліну відповідальність можуть бути передбачені для окремих категорій працівників, окрім наведених у ч. 1 цієї статті, й інші дисциплінарні стягнення.

Закон від 15 грудня 1992 р. № 2862-ХІІ «Про статус суддів» (далі — Закон № 2862-ХІІ), який втратив чинність у зв'язку з прийняттям Закону № 2453-VI, містив норму, якою передбачалося, що трудові відносини суддів (крім суддів військових судів), не врегульовані цим Законом, визначаються законодавством України про працю (п. 5 ст. 4 Закону № 2862-ХІІ). Аналіз цих норм давав підстави вважати, що до загальної дисциплінарної відповідальності може бути притягнуто і суддю, проте з обов'язковим дотриманням спеціального порядку, що зумовлено особливим статусом цієї категорії працівників.

Справді, кожен суддя перебуває у трудових відносинах із судом, у якому він працює, оскільки при прийнятті на роботу головою суду видається наказ про зарахування особи на роботу.

Водночас відсутність такої прямої норми у Законі № 2453-VI призводить до неоднакового застосування підстав для притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності.

Доцільно передбачити у Законі № 2453-VI, що на суддю поширюються норми трудового законодавства в частині взаємовідносин найманого працівника та роботодавця

З одного боку, можна ототожнювати порушення норм трудового законодавства із порушенням морально-етичних норм. Однак таке ототожнення може призвести як до необґрунтованого притягнення судді до дисциплінарної відповідальності, так і навпаки, — до уникнення суддею певної відповідальності за порушення правил трудового законодавства. Тим більше, що дотримання морально-етичних принципів та правил трудового розпорядку є різними за своєю природою явищами, оскільки суддя може бути морально-етичною людиною, ставитися з повагою до колег, сторін процесу, однак з тих чи інших причин недбало ставитися до виконання своїх трудових обов'язків (допускати запізнення на роботу, прогули, появу на роботі у нетверезому стані тощо).

Отже, доцільно передбачити у Законі № 2453-VI, що на суддю поширюються норми трудового законодавства в частині взаємовідносин найманого працівника та роботодавця.

Крім того, неоднозначною підставою для відповідальності є закріплене у п. 1 ч. 1 ст. 83 Закону № 2453-VI необґрунтоване вжиття заходів забезпечення позову, що може розцінюва-

тися як завуальований вплив на суддю під час здійснення ним правосуддя².

Разом з тим, оскільки законодавець закріпив саме поняття «необґрунтоване вжиття» заходів, то це наводить на думку, що відмова у вжитті таких заходів не може бути підставою для притягнення судді до дисциплінарної відповідальності. І навпаки, вжиття заходів забезпечення позову ставить суддю у залежність від свого ж рішення, дає йому підстави побоюватися, що здійснення таких заходів може в подальшому бути як підставою для притягнення його до дисциплінарної відповідальності, так і звільнення із займаної посади.

Необґрунтоване вжиття заходів забезпечення позову не може бути окремою підставою для притягнення судді до дисциплінарної відповідальності та потребує визнання такого положення неконституційним з огляду на те, що є завуальованим впливом на суддю під час здійснення ним правосуддя

Слід зауважити, що зазначена підстава для притягнення судді до дисциплінарної відповідальності може бути застосована лише до суддів першої та апеляційної інстанцій, оскільки забезпечення позову у касаційному провадженні не передбачено, що взагалі суперечить суті самого поняття «дисциплінарна відповідальність судді».

Підсумовуючи викладене зазначимо, що необґрунтоване вжиття заходів забезпечення позову не може бути окремою підставою для притягнення судді до дисциплінарної відповідальності та потребує визнання такого положення неконституційним з огляду на те, що є завуальованим впливом на суддю під час здійснення ним правосуддя.

Вважаємо, що редакція зазначеної статті Закону № 2453-VI потребує доопрацювань, а саме виключення з переліку підстав для притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності такої підстави, як «необґрунтоване вжиття заходів забезпечення позову».

У п. 70. Рекомендації CM/Rec (2010) 12 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам щодо суддів: незалежність, ефективність та обов'язки від 17 листопада 2010 р. звертається увага на те, що судді не повинні нести особисту відповідальність за випадки, коли їхні рішення були скасовані або змінені в процесі апеляційного розгляду. Так само раніше у Висновку першої експертної комісії Міжнародної асоціації

² Див.: Музиченко А. Вжиття заходів забезпечення позову як підстава для притягнення судді до дисциплінарної відповідальності // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Випуск 88. Юридичні науки. — 2011. — С. 118.

суддів щодо відповідальності суддів (Туніс, 24—25 жовтня 1980 р.) було зазначено, що суддя не може бути відповідальним за свої рішення, якщо вони є результатом помилки у праві чи у факті, але єдиний випадок, коли суддя несе відповідальність за свої рішення — це груба халатність або випадки геть неправильної поведінки, тобто вчинки, які несумісні зі званням судді, що нормально і розумно виконує свої функції. Прикладом такої грубої халатності є, зокрема, значне затягування ухвалення рішення у справі з вини самого судді.

Аналогічна норма міститься у ч. 2 ст. 83 Закону № 2453-VI. Скасування або зміна судового рішення не тягне дисциплінарної відповідальності судді, який брав участь у його ухваленні, крім випадків, коли порушення допущено внаслідок умисного порушення норм права чи неналежного ставлення до службових обов'язків. У цьому зв'язку в юридичній літературі порушується питання про суддівський індемнітет як гарантію особистісного суддівського переконання, а в більш широкому розумінні — незалежності суддів у цілому. Він сприяє унеможливленню переслідування (йдеться про форму переслідування, засновану на законі, тобто відповідальність, у тому числі дисциплінарну) судді за його правову позицію у справі, що розглядається, засновану на законі та відображену у відповідних процесуальних документах³.

По-друге, існування особливих вимог до суб'єктів здійснення дисциплінарного провадження. Щодо цього питання необхідно звернути увагу на: а) певні відмінності між суб'єктами, що вивчають можливі порушення та ініціюють провадження (роблять висновки про можливість його відкриття) та тими, що розглядають справу і приймають рішення (дисциплінарними органами); б) склад дисциплінарних органів.

У п. 68 та підпункті ii) п. 77 Висновку № 3 (2002) передбачено, що відносно дисциплінарного провадження держави повинні розглянути питання про заснування спеціального органу або про призначення особи, відповідальної за одержання скарг, відповідей на ці скарги від суддів; такий орган/особа повинні вирішувати у світлі того, чи є підстави для порушення дисциплінарного провадження та передавати провадження в дисциплінарний орган. Іншими словами, особи, які стверджують, що постраждали в результаті порушень з боку судді, по-

винні мати право подавати скарги на ім'я особи або органу, що розпочинає дисциплінарне провадження, але вони особисто не повинні мати право самостійно ініціювати або наполягати на дисциплінарній санкції. Тобто «потрібен фільтр, інакше судді будуть дуже часто зіштовхуватися з дисциплінарними провадженнями, що ініціюють незадоволені сторони у справі» (п. 67).

Доцільним є встановлення певного фільтру для допуску скарг до засідань ВККСУ чи ВРЮ, а саме шляхом здійснення перевірки викладених у скарзі даних членом ВККСУ чи ВРЮ і тільки у разі наявності достатніх підстав для винесення такого висновку на засідання відповідного органу з пропозицією порушити дисциплінарне провадження

Національне законодавство сприйняло ці положення. У ч. 2 ст. 86 Закону 2453-VI записано, що перевірка даних про наявність підстав для відкриття дисциплінарної справи та притягнення судді місцевого чи апеляційного суду до дисциплінарної відповідальності здійснюється членом Вищої кваліфікаційної комісії суддів України у порядку, встановленому цим Законом. Аналогічна норма стосовно суддів вищих спеціалізованих судів і Верховного Суду України міститься в ч. 1 ст. 40 Закону від 15 січня 1998 р. № 22/98-ВР «Про Вищу раду юстиції» (далі — Закон № 22/98-ВР).

Однак фактично в Україні кожна особа може ініціювати питання дисциплінарного провадження щодо судді, що, по-перше, ускладнює роботу самих органів, які притягають суддів до дисциплінарної відповідальності (Вища кваліфікаційна комісія суддів України та Вища рада юстиції (далі — ВККСУ, ВРЮ відповідно), по-друге, звужує права самих суддів, оскільки не кожне звернення осіб є обґрунтованим та таким, що повинно розглядатися на засіданнях таких органів. У зв'язку з цим доцільним є встановлення певного фільтру для допуску скарг до засідань ВККСУ чи ВРЮ, а саме шляхом здійснення перевірки викладених у скарзі даних членом ВККСУ чи ВРЮ і тільки у разі наявності достатніх підстав для винесення такого висновку на засідання відповідного органу з пропозицією порушити дисциплінарне провадження.

Щодо складу органу, компетентного в дисциплінарних питаннях суддів, то підпунктом (b) п. 26 Монреальської універсальної декларації про незалежність правосуддя закріплено, що розгляд справ про звільнення з посади або дисциплінарне покарання судді відбувається судом або радою, що переважно складається з суддів та обирається ними. Так само у пунктах 1.3, 5.1 Європейської

³ Див.: Подкопаєв С. В. Дисциплінарна відповідальність суддів: сутність, механізм реалізації. — Х., 2003. — С. 72—73.

хартії про закон «Про статус суддів» такий орган визначається як незалежний від виконавчої та законодавчої влади, у складі якого щонайменше половина членів — судді, обрані їх колегами, і в якому має бути гарантовано якнайширше представництво суддівського корпусу.

Звинувачення або скарга, що надійшли на суддю в ході виконання ним своїх судових і професійних обов'язків, повинні бути невідкладно і безсторонньо розглянуті згідно з відповідною процедурою. Суддя має право на відповідь і справедливий розгляд

Не заперечується можливість входження до складу дисциплінарного органу осіб, які не є суддями (для запобігання ризику корпоративності), при цьому завжди повинна бути гарантія того, що ці особи не входять до складу законодавчих, урядових або виконавчих органів (п. 71 Висновку № 3 (2002)).

В Україні такий принцип додержано частково. Так, до складу ВККСУ в основному входять судді (шість осіб). Однак є і представник урядового органу — Міністерства юстиції України.

Щодо ВРЮ, то ситуація складніша. Так, відповідно до ст. 131 Конституції України, аналогічна норма міститься у ст. 5 Закону № 22/98-ВР, Верховна Рада України, Президент України, з'їзд суддів України, з'їзд адвокатів України, з'їзд представників юридичних вищих навчальних закладів та наукових установ призначають до ВРЮ по три члени, всеукраїнська конференція працівників прокуратури — двох членів ВРЮ.

До складу ВРЮ входять за посадою Голова Верховного Суду України, Міністр юстиції України, Генеральний прокурор України.

І.В. Назаров пропонував збільшити кількість суддів у складі ВРЮ при збереженні загальної чисельності її членів шляхом надання права з'їзду суддів України призначати у ВРЮ 6 членів із числа суддів: 4-х від загальних судів (з обов'язковим представництвом одного судді від військових судів) і по одному — від господарських та адміністративних судів. З'їзд адвокатів України необхідно вивести з переліку суб'єктів формування ВРЮ. У той же час ті її члени, які призначаються Верховною Радою і Президентом України, не повинні бути депутатами Верховної Ради України, а обиратися з представників юридичної науки й адвокатури⁴.

У зв'язку з цим підтримуємо позицію щодо збільшення у складі ВРЮ кількості членів, призначених з'їздом суддів України. Водночас найбільш

прийнятним варіантом є повне позбавлення Верховної Ради України та Президента України можливості призначати членів до складу ВРЮ, оскільки судова влада — самостійний вид державної влади в Україні та повинна бути позбавлена впливу на неї з боку інших органів влади.

По-третє, необхідно дотримуватися відповідності дисциплінарного провадження щодо суддів критеріям судової процедури (об'єктивність процесу). Як зазначається в ст. 11 Загальної (Універсальної) хартії судді від 17 листопада 1999 р., процедура винесення дисциплінарних стягнень має бути організована таким чином, щоб не підірвати незалежність суддів. Увага має звертатися тільки на об'єктивний розгляд справи по суті.

Звинувачення або скарга, що надійшли на суддю в ході виконання ним своїх судових і професійних обов'язків, повинні бути невідкладно і безсторонньо розглянуті згідно з відповідною процедурою. Суддя має право на відповідь і справедливий розгляд. На початковому етапі розгляд скарги має проводитись конфіденційно, якщо суддя не звернеться з проханням про інше⁵.

За винятком слухань у законодавчому органі, слухання з дисциплінарних питань та питань усунення суддів з посади здійснюються в закритому режимі, втім, суддя може вимагати публічного слухання таких справ. Рішення у таких справах мають бути опубліковані незалежно від того, чи слухання проходили за зачиненими дверима, чи були публічними

Суддя, справа якого розглядається, повинен мати право на представництво (п. 5.1 Європейської хартії про закон «Про статус суддів»).

За винятком слухань у законодавчому органі, слухання з дисциплінарних питань та питань усунення суддів з посади здійснюються в закритому режимі, втім, суддя може вимагати публічного слухання таких справ. Рішення у таких справах мають бути опубліковані незалежно від того, чи слухання проходили за зачиненими дверима, чи були публічними (п. 29 Монреальської універсальної декларації про незалежність правосуддя).

У п. 69. Рекомендації СМ/Rec (2010) 12 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам щодо суддів: незалежність, ефективність та обов'язки чітко зазначено, що дисциплінарне провадження повинен проводити незалежний орган влади або суд «... із наданням гарантій справедливого судового розгляду і права на оскарження рішення та покарання».

⁴ Див.: Назаров І.В. Правовий статус Вищої ради юстиції // Автореф. дис. ... канд. юр. наук. — Х., 2005. — С. 10.

⁵ Див.: Основні принципи незалежності судових органів // Міжнародні стандарти незалежності суддів: Збірка документів. — К., 2008. — С. 17.

У кожній країні повинна бути така організація процесу дисциплінарного провадження, що давала б можливість оскаржити рішення ініціюючого дисциплінарного органу (трибуналу або суду) у суді (підпункт v) п. 77 Висновку № 3 (2002)).

Відповідно до ч. 1 ст. 89 Закону № 2453-VI суддя може оскаржити рішення ВККСУ про притягнення його до дисциплінарної відповідальності до ВРЮ або Вищого адміністративного суду України не пізніше одного місяця з дня вручення йому чи отримання поштою копії рішення. Рішення ВРЮ можуть бути оскаржені виключно до Вищого адміністративного суду України

Щодо можливості оскарження ухваленого у дисциплінарній справі рішення, то слід зазначити, що у п. 20 Основних принципів незалежності судових органів наголошується, що рішення про дисциплінарне покарання, усунення від посади чи звільнення повинні бути предметом незалежної перевірки. Рішення спеціального повноважного органу, який повинен накладати санкції та вживати дисциплінарні заходи, повинні контролюватись судовим органом найвищої судової інстанції.

Відповідно до ч. 1 ст. 89 Закону № 2453-VI суддя може оскаржити рішення ВККСУ про притягнення його до дисциплінарної відповідальності до ВРЮ або Вищого адміністративного суду України не пізніше одного місяця з дня вручення йому чи отримання поштою копії рішення. Рішення ВРЮ можуть бути оскаржені виключно до Вищого адміністративного суду України (ч. 3 ст. 27 Закону № 22/98-98).

І хоча загалом законодавством передбачене право та можливість судді оскаржити прийняте у справі рішення, проте виникає питання щодо оскарження рішення до Вищого адміністративного суду України з огляду на те, що відповідно до ч. 3 ст. 17 Закону № 2453-VI найвищим судовим органом у системі судів загальної юрисдикції є Верховний Суд України.

У ч. 6 ст. 171¹ Кодексу адміністративного судочинства України (далі — КАС) прямо передбачено, що рішення Вищого адміністративного суду України «є остаточним і не може бути переглянутим в апеляційному чи в касаційному порядку». Видається, що цим положенням чітко виключається можливість перегляду таких рішень в порядку ч. 4 ст. 20 КАС, яка надає можливість Верховному Суду України у випадках, установлених цим Кодексом, переглядати судові рішення адміністративних судів після їх перегляду в касаційному порядку.

Більше того, це важко узгоджується зі ст. 18

КАС, якою встановлено, що Вищий адміністративний суд України, «діючи як суд першої інстанції», має компетенцію щодо розгляду спорів про визнання незаконними рішень, дій чи бездіяльності ВРЮ та ВККСУ. Видається, що це має означати, що коли Вищий адміністративний суд України виступає тут як суд першої інстанції, то має бути можливість перегляду таких справ і в апеляційному суді. Разом з тим ст. 171¹ виключає будь-яку можливість апеляції, оскільки рішення Вищого адміністративного суду України є остаточними і такими, що не можуть бути переглянуті.

По-четверте, пропорційність застосування дисциплінарних санкцій. На цю обставину звертається увага в низці міжнародних документів. Так, у п. 5.1 Європейської хартії про закон «Про статус суддів» закріплено, що шкала застосовуваних санкцій має бути визначена суддівським законом, а застосування цих санкцій має підлягати принципу пропорційності. Аналогічне положення міститься у підпункті vi) п. 77 Висновку № 3 (2002) Координаційної ради європейських суддів. Рада вважає, що санкції, які може застосувувати уповноважений орган у випадку встановлення вини судді, повинні бути визначені в якомога більш конкретних формулюваннях у законі, у статуті або основній хартії для суддів; вони повинні застосовуватися пропорційно шкоді від правопорушення. Так само визначено і в п. 69 Рекомендації CM/Res (2010) 12 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам щодо суддів.

Санкції повинні бути пропорційні порушенню, а тому необхідно мати їх гнучку систему. Принцип пропорційності в Україні фактично використовується так, як це передбачено п. 2 ст. 87 Закону № 2453-VI — тільки у зв'язку з питанням: варто накладати санкцію чи ні, але не щодо видів санкцій

У ст. 88 Закону № 2453-VI визначено, що до суддів може застосовуватися дисциплінарне стягнення у виді догани. Як зазначають міжнародні експерти, у цій нормі міститься «найбільш незвичайний елемент українського законодавства»⁶. Санкції повинні бути пропорційні порушенню, а тому необхідно мати їх гнучку систему. Принцип пропорційності в Україні фактично використовується так, як це передбачено п. 2 ст. 87

⁶ Див.: Органи судейського самоуправління. Кар'єра судей. Доклад рабочей группы «Независимые судебные системы» в рамках проекта Восточное партнерство — Содействие правовой реформе в странах Восточного партнерства. — Страсбург: Европейский Союз, Совет Европы, 2011. — С. 121 // http://www.coe.int/t/dghl/cooperation/capacitybuilding/source/judic_reform/Independent_Judicial_Systems_rus

Закону № 2453-VI — тільки у зв'язку з питанням: варто накладати санкцію чи ні, але не щодо видів санкцій.

У зв'язку з цим можна дійти висновку, що законодавець має розглянути питання про розширення арсеналу можливих санкцій за дисциплінарні порушення, тому що наявний перелік не дозволяє реагувати належним чином, дотримуючись вимог пропорційності. При цьому звільнення також може розглядатися як дисциплінарна санкція.

Використання міжнародного досвіду в сфері регулювання статусу суддів та їх дисциплінарної відповідальності є необхідною умовою для вдосконалення національного законодавства, особливо з урахуванням європейських устремлінь України

Підсумовуючи викладене, зазначимо, що використання міжнародного досвіду в сфері регулювання статусу суддів та їх дисциплінарної відповідальності є необхідною умовою для вдосконалення національного законодавства, особливо з урахуванням європейських устремлінь України. У разі сприйняття таких рекомендацій міжнародних установ буде забезпечена гарантована незалежність суддів, що в свою чергу вплине на поліпшення стану справ зі здійсненням ними правосуддя, оскільки зменшаться безпідставні звинувачення у порушенні своїх обов'язків і це дасть можливість суддям приймати об'єктивні, неупереджені та незаангажовані рішення.

З метою здійснення незалежного правосуддя, зміцнення авторитету суддів та врегулювання питань щодо порядку притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності з урахуванням рекомендацій міжнародних інституцій пропонуємо внести такі зміни до законодавства України:

1. Урегулювати в законах № 22/98-ВР та № 2453-VI питання про притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності за порушення трудового законодавства. Установити, що трудові

відносини суддів визначаються законодавством України про працю. Визначити, що у випадку порушення трудового законодавства України з підстав, встановлених відповідним Кодексом, суддю може бути притягнуто до дисциплінарної відповідальності у порядку, передбаченому законами № 22/98-ВР та № 2453-VI.

2. Вилучити із Закону № 2453-VI таку підставу для притягнення судді до дисциплінарної відповідальності, як «необґрунтоване вжиття заходів забезпечення позову».

3. Змінити процедуру допуску скарг до засідань ВККСУ чи ВРЮ шляхом здійснення перевірки викладених у скарзі даних членом ВККСУ чи ВРЮ і тільки у разі наявності достатніх підстав ініціювати внесення висновку на засідання відповідного органу з пропозицією порушити дисциплінарне провадження щодо судді.

4. Розробити механізм уникнення позбавлення права на апеляційне та касаційне оскарження рішень у справах про оскарження рішень ВККСУ та ВРЮ шляхом можливості перегляду рішень Вищого адміністративного суду України у Верховному Суді України у встановлених КАС випадках.

5. Розширити перелік стягнень, які можуть бути застосовані до суддів за вчинення дисциплінарних проступків, шляхом запровадження таких стягнень, як попередження, сувора догана, відсторонення від посади на певний період без зарахування такого періоду до стажу роботи судді.

Визначити, що звільнення з посади судді є видом дисциплінарного стягнення, однак крайнім заходом дисциплінарного впливу.

6. Збільшити у складі ВРЮ кількість членів, призначених з'їздом суддів України і виключити зі складу осіб, які призначаються Верховною Радою України та Президентом України.